İslâm’da Dilencilik

İmam Muhammed (Allah ona rahmet etsin) kitabının “kazanç” bahsinde şöyle der: “İnsanlar, dışarı çıkıp ihtiyaçlarını gideremeyecek durumda olan muhtaç kişilerin ihtiyaçlarını gidermekle sorumludurlar. Bunu yapmak onlara farz kılınmıştır. Bu mesele üç fasılda ele alınmaktadır.

Allah Teâlâ’ya hamd, Resulüne, al ve ashabına salat-u selam olsun…

İmam Muhammed (Allah ona rahmet etsin) kitabının “kazanç” bahsinde şöyle der: “İnsanlar, dışarı çıkıp ihtiyaçlarını gideremeyecek durumda olan muhtaç kişilerin ihtiyaçlarını gidermekle sorumludurlar. Bunu yapmak onlara farz kılınmıştır. Bu mesele üç fasılda ele alınmaktadır.

1. İhtiyaç sahibi, evinden çıkamayacak derecede rahatsızsa, onun bu halini bilenlere “bedeninin kuvvet kazanıp ibadetlerini yerine getirme imkânına kavuşacağı miktar” ihtiyaçlarını temin etmeleri gerekir. Bu halini bilenler bir şey temin etmezler, o da çıkamadığından ölecek olursa hepsi günahkâr olur. Keza; halini bilenlerin yemek temin etme imkânları bulunmuyorsa bu hali, yemek temin edebilecek kişilere haber vermelidirler. Haber vermezler de ihtiyaç sahibi ölürse yine günahkâr olurlar. Bir kısmının vazifeyi yerine getirmesiyle diğerlerinden sorumluluk düşer.
2. İhtiyaç sahibi evden çıkabiliyor fakat kazanç temin edemiyorsa evden çıkması gerekir. Onun bu halini bilen kişiler, zimmetlerinde ödemekle yükümlü oldukları zekât gibi mali ibadetleri bulunuyorsa vacip olarak ona verirler. İhtiyaç sahibi, dışarı çıkabildiği gibi çalışıp ihtiyaçlarını giderecek kadar kazanç sağlayabiliyorsa insanlardan bir takım şeyler istemesi helal olmaz.
3. İhtiyaç sahibi evden çıkabiliyor, kazanç temin edemiyor fakat kapı-kapı dolaşıp ihtiyacını giderebiliyorsa bunu yapması gerekir. Bunu yapmaz da ölürse Allah Teâlâ katında günahkâr olur.”

İmam Muhammed’in bu ifadelerinden dilenciliğin meşru olduğu anlaşılmamalıdır. Zira **maişetini temin etmeye gücü olan kişinin dilencilik yapması kesinlikle caiz değildir**.

Peygamber Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurmuştur:

عَنْ حَمْزَةَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَاهُ يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- مَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَسْأَلُ النَّاسَ حَتَّى يَأْتِيَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَيْسَ فِي وَجْهِهِ مُزْعَةُ لَحْمٍ

Hamza b. Abdullah b. Ömer’den rivayete göre Hamza, babasını (Allah onlardan

razı olsun) şöyle derken işitmiş; “Allah Resulü (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) buyurdu ki; ‘Bazı kimseler kıyamet günü yüzünde bir parça et kalmaksızın huzuru ilahiye ye gelinceye dek dilenmeye devam edecektir.'”[1]

Hadis-i şeriften de anlaşılacağı üzere ömrünü dilencilikle geçiren kişileri Peygamber Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) yermiş ve kıyamet gününde bunların yüzünde et kalmayacağını beyan etmiştir.

Hattabî bu hadis-i şerifi şerh ederken şöyle demiştir: “Dilencilik yapanlara bu şekilde azap verilmesi cezanın amel cinsinden olması içindir. Zira dilencilik yapan kişi insanlara el açmakla dünyada yüzünü rezil ve zelil etmiştir.”

Ebu Hureyre’den yapılan bir rivayete göre Peygamber Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurmuştur:

عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم مَنْ سَأَلَ النَّاسَ أَمْوَالَهُمْ تِكَثُّرًا فَإِنَّمَا يَسْأَلُ جَمْرًا فَلْيَسْتَقِلَّ أَوْ لِيَسْتَكْثِرْ

“Her kim malını çoğaltmak için insanlardan mal isterse, o ancak ve ancak ateş parçası istemiştir. Artık dilerse aza kanaat etsin dilerse de çoğaltmak için istesin”[2]

Peygamber Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ihtiyacı olmadığı hâlde dilenenlerin mesuliyetini ve hangi hâllerde dilenmenin caiz olabileceğini **Ebu Davut**’un rivayet etmiş olduğu şu hadis-i şerifiyle açıkça ifade etmiştir:

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ رَجُلاً مِنَ الأَنْصَارِ أَتَى النَّبِىَّ صلى الله عليه وسلم يَسْأَلُهُ فَقَالَ أَمَا فِى بَيْتِكَ شَىْءٌ قَالَ بَلَى حِلْسٌ نَلْبَسُ بَعْضَهُ وَنَبْسُطُ بَعْضَهُ وَقَعْبٌ نَشْرَبُ فِيهِ مِنَ الْمَاءِ. قَالَ ائْتِنِى بِهِمَا فَأَتَاهُ بِهِمَا فَأَخَذَهُمَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم بِيَدِهِ وَقَالَ مَنْ يَشْتَرِى هَذَيْنِ قَالَ رَجُلٌ أَنَا آخُذُهُمَا بِدِرْهَمٍ. قَالَ مَنْ يَزِيدُ عَلَى دِرْهَمٍ مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلاَثًا قَالَ رَجُلٌ أَنَا آخُذُهُمَا بِدِرْهَمَيْنِ. فَأَعْطَاهُمَا إِيَّاهُ وَأَخَذَ الدِّرْهَمَيْنِ وَأَعْطَاهُمَا الأَنْصَارِىَّ وَقَالَ اشْتَرِ بِأَحَدِهِمَا طَعَامًا فَانْبِذْهُ إِلَى أَهْلِكَ وَاشْتَرِ بِالآخَرِ قَدُومًا فَأْتِنِى بِهِ. فَأَتَاهُ بِهِ فَشَدَّ فِيهِ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم عُودًا بِيَدِهِ ثُمَّ قَالَ لَهُ اذْهَبْ فَاحْتَطِبْ وَبِعْ وَلاَ أَرَيَنَّكَ خَمْسَةَ عَشَرَ يَوْمًا. فَذَهَبَ الرَّجُلُ يَحْتَطِبُ وَيَبِيعُ فَجَاءَ وَقَدْ أَصَابَ عَشَرَةَ دَرَاهِمَ فَاشْتَرَى بِبَعْضِهَا ثَوْبًا

وَ بِبَعْضِهَا طَعَامًا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم هَذَا خَيْرٌ لَكَ مِنْ أَنْ تَجِيءَ الْمَسْأَلَةُ نُكْتَةً فِي وَجْهِكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّ الْمَسْأَلَةَ لاَ تَصْلُحُ إِلاَّ لِثَلاَثَةٍ لِذِي فَقْرٍ مُدْقِعٍ أَوْ لِذِي غُرْمٍ مُفْظِعٍ أَوْ لِذِي دَمٍ مُوجِعٍ

Enes b. Malik'den rivayete göre bir gün Peygamber Efendimizin (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) huzurunda **Ensar**'dan birisi gelerek bir şey istedi. Peygamber Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ona: "Evinde bir şey var mıdır?" diye sual etti.

O adam: "Evet, Ey Allah'ın Resulü! Bir çulumuz var, bir kısmını altımıza seriyoruz, bir kısmıyla da örtünüyoruz. Bir de su kabımız var, onunla da su içiyoruz" diye cevap verdi.

Peygamber Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem): "Öyleyse hemen kalk, çul ve su kabının her ikisini de al, bana getir" dedi. O kişi gitti, her ikisini de getirdi. Peygamber Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), çul ile su kabını eline aldı, yanındakilere göstererek: "Şu iki eşyayı satın alacak kimse var mı?" dedi. Cemaatten bir zat: "Ben her ikisine bir dirhem veririm." dedi. Peygamber Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) iki ya da üç defa: "Bir dirhemden fazla veren yok mu?" diyerek sözünü tekrarladı. Daha sonra başka biri: "Ben iki dirheme alırım" dedi. Peygamber Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) çulu ve su kabını o zata sattı.

İki dirhemi aldı, Ensardan olan o kişiye verdi ve şöyle buyurdu: "Bu paranın bir dirhemiyle yiyecek bir şeyler al, ailene bırak; bir dirhemiyle de bir balta al, bana getir." O adam gitti, bir balta aldı, geldi. Peygamber Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) baltaya kendi eliyle bir sap taktı. Sonra da o adama vererek şöyle buyurdu: "Al bunu git odun kes, topla, sat. Seni on beş gün görmeyeceğim."

O adam gitti, odun kesti, topladı, sattı. Peygamber Efendimizin (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) huzuruna geldiğinde on beş dirhem kazanmıştı. Bir kısmıyla giyecek, geri kalanla da yiyecek almıştı. Peygamber Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bunun üzerine şöyle buyurdu: "Şu hâlin, kıyamet günü dilencilikten dolayı yüzünde siyah bir nokta olduğu halde gelmenden daha hayırlıdır. Dilenmek ancak şu üç kişiye caizdir:

1- Toprağa yapıştıracak fakirliğe uğrayana (son derece fakir düşene),

2- Altından kalkamayacak kadar borç altına giren,

3- Aralarını bulmak için kan parasını yüklenen kimseye.[3]

HÜSAMETTİN VANLIOĞLU BAŞKANLIĞINDA FIKIH KURULU

[1] Müslim, kitabu’z-zekât bab; kerahetü’l-mesele

[2] Müslim, kitabu’z-zekât bab; kerahetü’l-mesele

[3] Ebu Dâvut, kitabu’z-zekât bab: ma tecüzü fihi el-mesele